

Аналітична записка

РУХ УКРАЇНИ ДО ПРИЄДНАННЯ ДО ПЛАТІЖНИХ СХЕМ SEPA

Травень 2025

Віталій Кравчук

Автор: провідний науковий співробітник ІЕД Віталій Кравчук

Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Європейське Відродження України». Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу чи Міжнародного фонду «Відродження».

Вступ

У межах угоди про асоціацію з ЄС та майбутнього вступу до ЄС Україна прагне приєднатись до платіжних схем SEPA. Це має спростити розрахунки у євро з країнами ЄС і зменшити їхню вартість.

Що таке SEPA?

SEPA (Single Euro Payments Area) – це ініціатива Європейського Союзу, спрямована на створення єдиного ринку платежів у євро. Вона дозволяє здійснювати безготівкові платежі у євро між країнами-членами ЄС так само легко та безпечно, як і внутрішні платежі. SEPA зменшує вартість транзакцій, пришвидшує розрахунки й підвищує прозорість платежів.

Тут варто зазначити, що SEPA не є платіжною системою. Це набір платіжних схем — тобто правил та стандартів проведення платіжних операцій, погоджених між надавачами платіжних послуг. SEPA включає схеми проведення звичайних та миттєвих кредитних трансферів (стандартні платежі з ініціативи платника) та прямого дебіту (платежі з ініціативи отримувача коштів за попередньої згоди платника).

SEPA є спільною ініціативою регуляторів та учасників ринку. З боку ЄС її реалізує Європейський центральний банк (ЄЦБ), Євросистема (центральні банки країн Єврозони) та Єврокомісія. Учасники ринку представлені Європейською платіжною радою (ЄПР, англ. EPC). ЄПР визначає платіжні схеми, географічне поширення схем SEPA відповідно до правил, визначених законодавством ЄС та у співпраці з регуляторами.

Законодавство ЄС передбачає, що всі надавачі платіжних послуг у країнах ЄС повинні забезпечити можливість проведення SEPA-переказів — як кредитних, так і дебетових. Починаючи з 2025 року ця вимога також поширюватиметься на миттєві перекази тривалістю до 10 секунд. При цьому тарифи на перекази повинні бути єдиними для переказів всередині країни та між країнами ЄС, а єдиного номера рахунку клієнта за форматом IBAN повинно бути достатньо для проведення платежу.

Приєднання України до SEPA

Критерії участі

До 2024 року SEPA діяло лише у країнах ЄС, країнах Європейської економічної зони, зовнішніх територіях країн ЄС, кількох мікродержавах (Андорра, Монако, Ліхтенштейн). Після виходу з ЄС Великобританія не залишила SEPA.

У 2020 році ЄПР у співпраці з регуляторами визначила [критерії участі інших країн у SEPA](#). Критерії включають:

- **тісні політичні та економічні зв'язки з ЄС (як-от угода про Асоціацію та статус кандидата на членство)**
- **достатні обсяги розрахунків в євро**
- **рівні правила гри з учасниками ринку з ЄС – аналогічні чи гармонізовані з ЄС правила конкуренції, відсутність несправедливих конкурентних переваг**
- **відсутність технічних та регуляторних перешкод – гармонізовані з ЄС правила надання платіжних послуг, відсутність інших бар'єрів для транскордонних переказів**
- **виконання вимог щодо боротьби з відмиванням коштів, зокрема правил відповідних директив ЄС, вимог FATF**

Правила також передбачають узгодження участі країни із Єврокомісією. Після того, як ЄПР схвалить поширення SEPA на третю країну, окремі надавачі фінансових послуг повинні виконати технічні вимоги SEPA і доєднатись до платіжних схем.

Після схвалення цих критеріїв за підтримки ЄС у кінці 2024 року та на початку 2025 року до SEPA приєднались [Албанія](#), Чорногорія, [Північна Македонія](#) та Молдова. Банки та інші платіжні установи з цих країн можуть почати проводити перші перекази SEPA пізніше цього року. Сербія та Косово також подали заявки.

Просування України у приєднанні до SEPA

У 2020 році ЄС вирішив підтримати приєднання країн [Східного партнерства](#) та [Західних Балкан](#) до SEPA. Це знайшло відображення у схваленні згаданих вище критеріях розширення SEPA на країни поза ЄС та Європейський економічний простір.

У 2021 році Верховна Рада прийняла новий Закон про платіжні послуги, що впровадив положення директиви ЄС про платіжні послуги до українського законодавства.

У жовтні 2022 року Україна та ЄС включили приєднання України до SEPA до переліку пріоритетів. Це було зафіксовано в узгодженому [Плані дій](#) щодо подальшої інтеграції в рамках Угоди про Асоціацію на 2023-2024 роки. На виконання цього пріоритету [НБУ](#) працював над практичним впровадженням нового закону про платіжні послуги, що набув чинності у 2022 році. Для цього було ухвалено понад двадцять нових нормативних актів. Робота з наближення правил роботи платіжних систем до законодавства ЄС триває й [надалі](#).

Паралельно йшла робота по технічній модернізації [міжбанківських платежів](#). У 2023 році почала працювати нова версія Системи електронних платежів (СЕП) НБУ, що забезпечує перекази між рахунками клієнтів банків в гривні. Вона стала технічно сумісною із SEPA. У грудні 2024 року також почали працювати миттєві кредитові перекази, що розширило сумісність СЕП із SEPA.

При цьому Уряд та Верховна Рада працювали над наближенням українського законодавства у сфері відмивання коштів. Як було відзначено у [звіті про розширення ЄС](#) для України за 2024 рік, вони досягли прогресу, але серед інших речей необхідно створити реєстр бенефіціарних власників трастів та реєстр власників банківських рахунків та сейфів.

Після цього 30 квітня Уряд подав до Верховної Ради [законопроект 13233](#) про приведення норм законодавства до вимог SEPA. Законопроект підготовлено з урахуванням зауважень профільного директорату Єврокомісії, що розглядав українську заявку. Серед іншого законопроект пропонує виконати зауваження Єврокомісії щодо формування реєстрів, які спростять визначення бенефіціарів платежів, що проводяться в країні.

Є підстави сподіватись, що Україна після прийняття законопроекту зможе приєднатись до SEPA, як це вже зробила наша сусідка Молдова.

Переваги для України

Приєднання до SEPA дозволить знизити вартість міжнародних платежів у євро для українських громадян та бізнесу. Це стане можливим завдяки усуненню додаткових комісій та зборів, які зазвичай застосовуються до міжнародних транзакцій поза межами SEPA.

На основі даних НБУ можна оцінити, що лише у зовнішній торгівлі платежі у євро із країнами ЄС становили до 46 млрд євро (понад 16 млрд євро експорту товарів і послуг та понад 29 млрд євро імпорту) у 2024 році. Також до України надійшло у 2024 році понад 1,8 млрд євро переказів з країн ЄС через банки та міжнародні платіжні системи.

За даними Держстату понад 45% імпорту у 2023 році проводили підприємства, що мали до 50 працівників. Хоча частина з цих підприємств можуть бути частинами більших бізнес-груп або спеціалізованими трейдерами, що проводять значні обсяги імпорту, решта, ймовірно, проводили імпорт із порівняно невеликими обсягами платежів, а отже сплачували порівняно значні комісії для оплати міжнародних платежів. Дослідження Світового банку для країн Західних Балкан показало, що вартість переказу на суму 20000 євро між ЄС¹ та цими країнами становила у 2023 році в середньому 0,3% порівняно із 0,02% для такого ж платежу в межах ЄС.

Рисунок 1. Середня вартість регулярних переказів у розмірі 5 000 євро на рівні WB6 та ЄС

	5 000 євро		20 000 євро	
	До ЄС	До WB6	До ЄС	До WB6
3 ЄС	0.05%	0.59%	0.02%	0.30%
3 WB6	0.50%	0.34%	0.34%	0.34%

Інфографіка зі звіту Світового банку, що ілюструє середню вартість міжнародних переказів для малого та середнього бізнесу у ЄС та Західних Балканах. WB6 – 6 країн Західних Балкан

Аналіз тарифів чотирьох українських банків² із найбільшими залишками вкладів юридичних осіб в іноземній валюті показує, що вартість платежу у 20000 євро є нижчою за 60 євро (0,3%), але є набагато більшою за 4 євро (0,02%), які є типовими для переказів в межах ЄС. Лише мінімальні комісії українських банків за платіж поза межами акційних пропозицій становлять 20-30 доларів США.

Моніторинг тарифів на перекази з Польщі, Німеччини, Чехії та Італії до України, що проводить [Світовий банк](#), показує, що станом на листопад 2024 року вартість переказу у національній валюті країни відправлення (140 євро, 860 злотих, 3800 чеських крон) коливалась від 1 до 10% і вище. При цьому найдорожчі перекази відображали високі фіксовані комісії ряду банків, що робили невигідним переказ таких сум через банківські перекази. Втім, у кожній країні існували варіанти переказів із загальною вартістю до 2%. При цьому вартість переказу із більшою сумою (345 євро, 2150 злотих та 9550 крон) була нижчою у відсотковому виразі, й найвигідніші варіанти переказу були за вартістю близькими до 1% від суми.

¹ За умовам OUR тобто включно з комісією банку відправника та банка-кореспондента https://fastpayments.worldbank.org/sites/default/files/2024-08/WB6%20B2B%20Cost%20Report_Final_0.pdf

² Станом на 1 березня ці банки мали близько 50% від загальної суми таких вкладів.

Оцінки є лише орієнтовними. Втім, за умови збереження поточних обсягів платежів потенційна економія для фізичних та юридичних осіб від переходу до SEPA може становити від 70 до 100 млн євро.

Для порівняння: Молдова оцінила свою короткострокову економію від вступу до SEPA у 12 млн євро. Хоча обсяги зовнішньої торгівлі України перевищують молдовські в понад дев'ять разів, а обсяги переказів — у шість разів, потенційна економія для України залежатиме від реального рівня тарифів, структури платежів та швидкості впровадження стандартів SEPA. Також зниження трансакційних витрат може сприяти зменшенню частки неформальних переказів між Україною та ЄС (хоча точні масштаби такого ефекту наразі оцінити складно) та сприяти ширшому використанню євро у торгівлі між Україною та ЄС.

SEPA має потенціал прискорити обіг коштів між Україною та країнами ЄС. Це може сприяти поліпшенню фінансової ліквідності та підвищенню ефективності бізнес-процесів, особливо для компаній, що активно співпрацюють з європейськими партнерами.

Стандарти SEPA передбачають високий рівень прозорості та безпеки фінансових трансакцій. Це допоможе зменшити ризики шахрайства та забезпечить надійність платіжних операцій.

Висновок

Перспектива приєднання України до системи єдиних платежів ЄС SEPA вже сприяла наближенню України до стандартів ЄС щодо платіжних послуг та боротьби із відмиванням коштів. Успішний вступ до SEPA може відкрити доступ до дешевших та швидших розрахунків між Україною та ЄС. За попередніми оцінками, потенційна економія може сягнути до 100 млн євро, однак ця цифра є орієнтовною і залежить від обсягів трансакцій та рівня тарифів після вступу. Це стане важливим кроком до повноцінної інтеграції фінансового сектору України в європейський простір, зокрема можливе надання Україні режиму внутрішнього ринку щодо фінансових послуг, що може бути запроваджений ще до повноцінного вступу України до ЄС.

Інститут економічних досліджень
та політичних консультацій
вул. Рейтарська 8/5-А, 01030 Київ
Тел. (+38044) 278-6342
E-mail: institute@ier.kyiv.ua
<http://www.ier.com.ua>

